

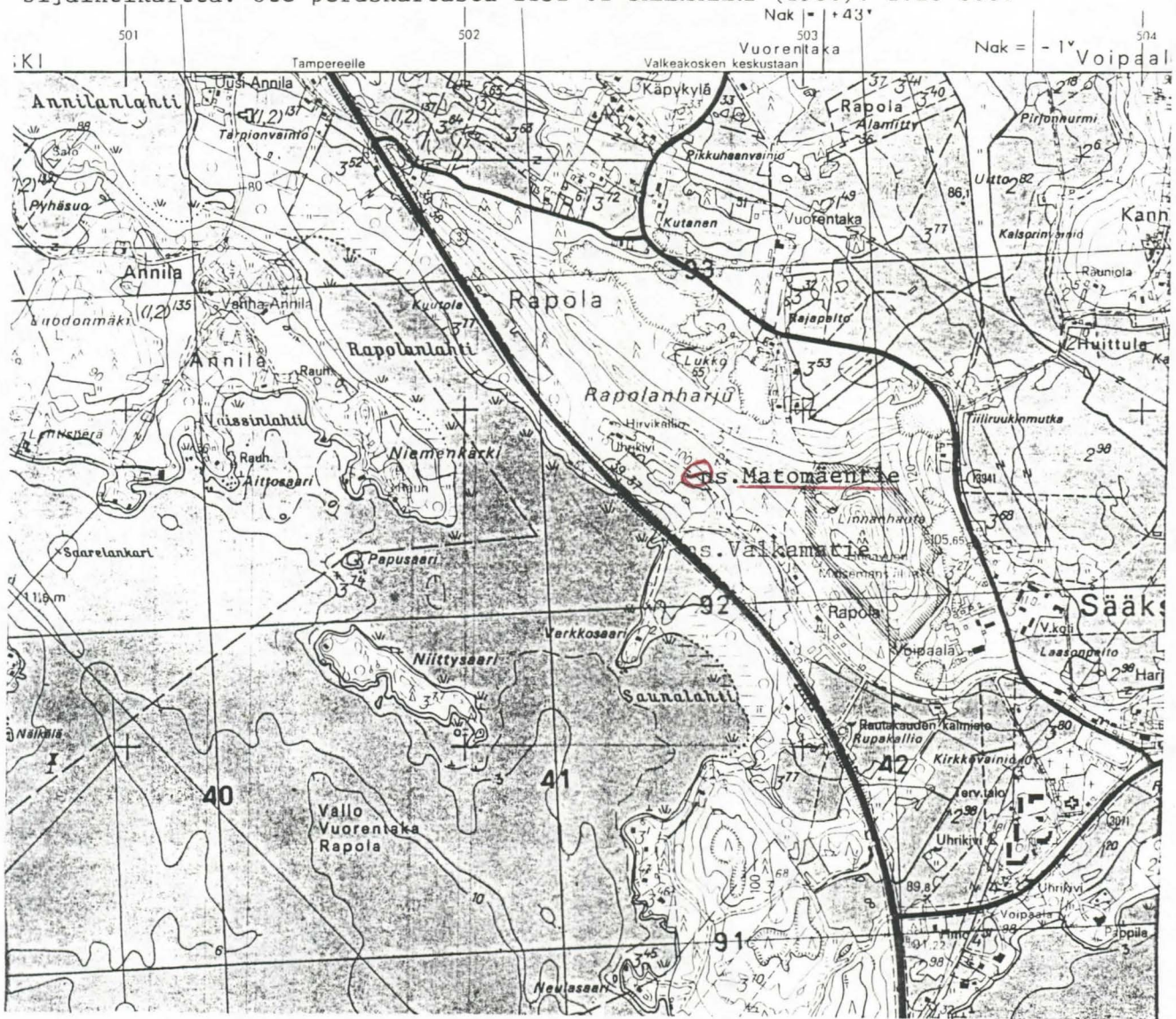
Jaakko Masonen

Tuula Heikkurinen-Montell

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI RAPOLA

NS.MATOMÄENTIEN KAIVAUS 5.-8.6.1989

Sijaintikartta. Ote peruskartasta 2132 02 SÄÄKSMÄKI (1986). 1:20 000.

RAPOLA MATOMÄEN TIERAUNIO 1989

- X. KOHDE
- X.1. SIJAINTI JA MAASTO
- X.2. KAIVAUSTEKNIikka
 - X.2.1. KAIVAUSALUEET
 - X.2.2. KIINTOPISTEET
 - X.2.3. TUTKIMUSTAPA
 - X.2.4. KARTAT JA VALOKUVAT
- X.3. HAVAINTOKUVAUKSET
- X.4. LÖYDÖT
- X.5. TULKINNAT JA YHTEENVETO

Valkeakoski Sääksmäki Rapola

Matomäen kalmiston läheisyydessä sijaitsevan tieraunion,
ns. Matomäen tien kaivaus ja tarkastus 1989

kylä Rapola
paikka vt. 3:n ja Rapolanharjun välissä sijaitseva, harjun suuntainen tieraunio
tila RN:o 3:77 Timilä
maanomistaja Maatalousyhtymä Kuuliala, Rapolan kartano
osoite Rapola, 37700 Sääksmäki

peruskartta 2132 02 SÄÄKSMÄKI (1986)

kaivausalueen x 6788 79
koordinaatit y 2502 66
z 95

löydöt kaivaukselta ei ole löytöjä

aiemmat löydöt kohdetta ei ole tutkittu tai inventoitu aiemmin.

kaivauksen kartat sivuilla 6-8

kuvataulu on sivulla 9 (valokuvat negatiiveista 76590-593))

karttaluettelo sivulla 2

kuvaluettelo sivulla 3

dialuettelo sivulla 3

X. KOHDE

Rapolanharjun lounaisrintettä noudattelee tilustie, joka johtaa Rapolan kartanosta ns. Kivirikon huvilalle. Tämän edelleen käytössä olevan tien suuntaisesti, 8-9 metriä alempana rinteessä on käytöstä poistunut ja raunioitunut tie. Tierauniota kutsutaan seuraavassa työnimellä "Matomäen tieraunio" läheisen samannimisen kalmiston perusteella. Kohteessa tehtiin kaivaus 7.-8.6.1989. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa ja museoviraston esihistorian toimiston toteuttamaa Rapola-projektia. Kaivauksen johtivat FT Jaakko Masonen ja FM Tuula Heikkurinen-Montell, joka myös piirsi profiilikartan. Kaivausapuna oli kaivinkone kuljettajineen sekä yksi kaivaja.

X.1. SIJAINTI JA MAASTO

Tutkimuskohde, Matomäen tieraunio, sijaitsi n. 1,5 km Sääksmäen kirkolta luoteeseen. Tieraunio näkyy nykyisellään Rapolanharjun lounaisrinteessä n. 50 cm korkeana, n. 4 m leveänä ja 100 m pitkänä säännöllisenä pengerryksenä. Tieraunion pinta on kokonaan rehevän kasvilisuuden peitossa, mutta sen päälle ei ollut vielä kasvanut puustoa (diat 18705-06, kuva 1). Kohde kuuluu Rapolan muinaisjäännösalueeseen ja sen läheisyydessä vt. 3:n SW-puolella sijaitsee ns. laituri ja saman tien NE-puolella sijaitsevat Hirvikallion rautakautinen (400-600/700 jKr) kalmisto (Hirvikallio I), Matomäen rautakautinen (n. 400-500 jKr) kalmisto (Matomäki I) sekä varhaismetallikautiset (500-0 eKr) asuinpaikat, (Matomäki II ja Hirvikallio II). Tieraunion molemmin puolin sijaitsee useita matalia kivilatomuksia.

X.2. KAIVAUSTEKNIikka

X.2.1. KAIVAUSALUEET

Kaivausalueita valittiin vain yksi ja se sijoitettiin Rapolan linnamäen Vanajaveden puoleisen rinteessä si-

jaitsevan tilustien eteläpuolelle. Kaivausalue määriteltiin kolme kertaa havaittavissa olevan tien pinnan leveyiseksi eli $3 \times 4 \text{ m} = n. 12,5 \text{ m}$ pitkäksi profiilikaivannoksi (dia 18708, kuva 2) mahdollisten rakenteiden tunnistamiseksi ympäröivistä luonnollisista maakerrostmista. Profiilikaivanto oli suunnassa 250/400 ja sen sijainti- ja maarekisteritiedot ovat:

sijainti	pk-lehti 2132 02	SÄÄKSMÄKI (1986)	x
	6788 79,	y 502 66,	z 95
maarekisteri	Valkeakosken	Sääksmäen	Rapolan kylä,
		tila RN:o 3:77	

X.2.2. KIINTOPISTEET

Kaivauksen kiintopisteenä käytettiin valtakunnallista kiintopistettä n:o 16206, jonka korkeus oli 95,86 m mpy.

X.2.3. TUTKIMUSTAPA

Kaivaus aloitettiin keskiviikkona, 7.6.1989 kaivamalla 80 cm levyisellä piikkikauhalla syvimmillään 70 cm syvyinen, 2 m leveä ja 12 m pitkä profiilikaivanto (karttasivut 7-8) (dia 18707). Koeoja kaivettiin yhdellä kertaa erityisen huolellisen valvonnan alla. Kaivaminen lopetettiin ojan koillispäässä havaittuun kiveykseen, jottei mahdollisia muita muinaisjäännöksiä vaurioitettaisi. Koeojan itäkaakkoisseinä tasoitettiin lapiolla havaintojen tekemistä, piirtämistä, valokuvaamista ja näytteiden ottoa varten. Koeoja täytettiin torstaina 8.6.1989 ja muinaisjäännös on täydellisesti tuhoutunut koeojan alueella maamassojen sekoittumisen vuoksi.

X.2.4. KARTAT JA VALOKUVAT

Kartat

kansi	Ote peruskartasta 2132 02	SÄÄKSMÄKI (1986)
s.6	Yleiskartta 1:2000,	kopio Rapolan tutkimusraportin yleiskartasta 1987-1990

s.7-8 Profiilikartat 1:10

Negatiiviluettelo

76589 Yleiskuva ennen kaivausta. SE.
 76590 Yleiskuva ennen kaivausta. E.
 76591 Yleiskuva profiilikaivannosta. SW.
 76592 Profiilia 4-6 m:n paalujen välissä. NE.
 76593 Profiili paalun 6 m kohdalla. NE.

Foto Jaakko Masonen 7.6.1989.

Dialuettelo

18705 Yleiskuva ennen kaivausta. SE.
 18706 Yleiskuva ennen kaivausta. E.
 18707 Työkuva, profiilia kaivetaan. E.
 18708 Yleiskuva profiilista. E.
 18709 Profiilia 4 m:n paalun kohdalla. NE
 18710 Profiili 4 m ja 6 m paalun välissä. NE.
 18711 Profiili 6 m paalun kohdalla. NE.
 18712 Profiili 6 m ja 12 m paalun välissä. NE.
 18713 Profiili 12 m:n paalun kohdalla. NE.

Foto Jaakko Masonen 7.6.1989.

X.3. HAVAINTOKUVAUKSET

Profiili kaivettiin NE-SW -suunnassa niin, että sen NE-pää vastasi paalua 0 m ja SW-pää paalua 12 m (karttasivut 7-8). Tieraunion profiili oli laikullinen ja sen maakerrokset olivat sekoittuneet. Profiilin koillispäässä turpeen alla oli kivikkoa, joka tiivistyi harjua kohti. Tieraunion lounaispäässä oli pengerkiveystä ja oja (dia 18711, kuva 4). Profiilin lounaispäässä oli havaittavissa jonkin verran luontaista kiveystä. Stratigrafia pinnasta pohjaan:

1. TURVE. 6...25 cm paksuinen turvekerros kattoi yhte-näisenä kerroksena koko kaivausalueen.

2. SORA. Varsinaisen tierauunion kohdalla oli muista kerroksista selvästi erottuva sorakerros 3m paalusta 6 m paaluun. Sen paksuus vaihteli 6...25 cm (karttasivu 7).

3. MUSTA MAA. Sorakerroksen alla alkuperäinen maan pinta erottui 2...10 cm paksuna mustana juovana 3 m:n ja 6.5 m:n paalujen välisellä alueella. Kerros on rikkonainen 4,5 m paalun kohdalla sijainneen maakiven vuoksi. Tämän maakiven itäpuolella oli mustan maan sisällä keltaisen hiekan ja noen sekaisia laikkuja (karttasivu 7).

4. RUSKEA HIEKKA. Koko profiilin läpi meni n. 15...20 cm vahvuinen ruskean hiekan kerros, jonka tieraunio rikkoi 3 m ja 6 m paalujen välillä.

5. POHJASAVI.

X.4. LÖYDÖT

Kaivaukselta ei tullut esinelöytöjä.

X.5. TULKINNAT JA YHTEENVETO

Tutkittu tieraunio on alun perin johtanut Voipaalasta Annilanniemeen ja se oli liikenteen käytössä ainakin v. 1945 saakka, sillä sitä reunusti tuolloin tien molemmiin puolin 700 m matkalla 110 kivilatomusta tai kumpareta (Rapolanrinne I-II)(Esko Sarasmo, Sääksmäen pitäjän kiinteät muinaisjäännökset. 1945, s. 11-19, kartta 6. Museoviraston esihistorian toimiston topografinen arkisto.). Nykyinen tilustie on m. 8 metriä idempänä latomusten itäpuolella. Tien Annilanniemeen johtava osuus on osittain tuhoutunut valtatie 3:n rakentamisen vuoksi.

Kaivauksissa ei löydetty mitään ajoittavaa/ajoitettavaa. Tien rakenteellinen osa oli selvästi tunnistettavissa stratigrafiassa. Tiealueen maamassat olivat selvästi sekoittuneet, joka viittaa eri aikoina tapahtuneeseen so-

ranajoon. Mitään kulumisjälkiä tai liikenne-eroosion merkkejä ei ollut havaittavissa.

Tieraunio ja sen edelleen käytössä olevien osien tutkimusta ei voida toistaiseksi katsoa loppuun saatetuksi. Muinaistieksi voidaan määritellä maastossa havaittava kulku-ura, joka palautuu esihistorialliselle ajalle (vrt. Jaakko Masonen, Hämeen Härkätie. Synty ja varhaisvaiheet. Tiemuseon julkaisuja 4. Helsinki 1989, 15-25). Eräs ajoittamiskeino on nyt puheena olevaa tietä reunustavien kiviröykkiöiden funktion ja ajoituksen selvittäminen. Mikäli tien rakentaminen ei ole vaurioittanut röykkiöitä, ajoittuu tie samanaikaiseksi tai vanhemmaksi kuin röykkiöt (vrt. esim. Tampereen Messukylän Vilusenharjun kalmiston ristiretkiaikainen tie; Masonen 1989, 24).

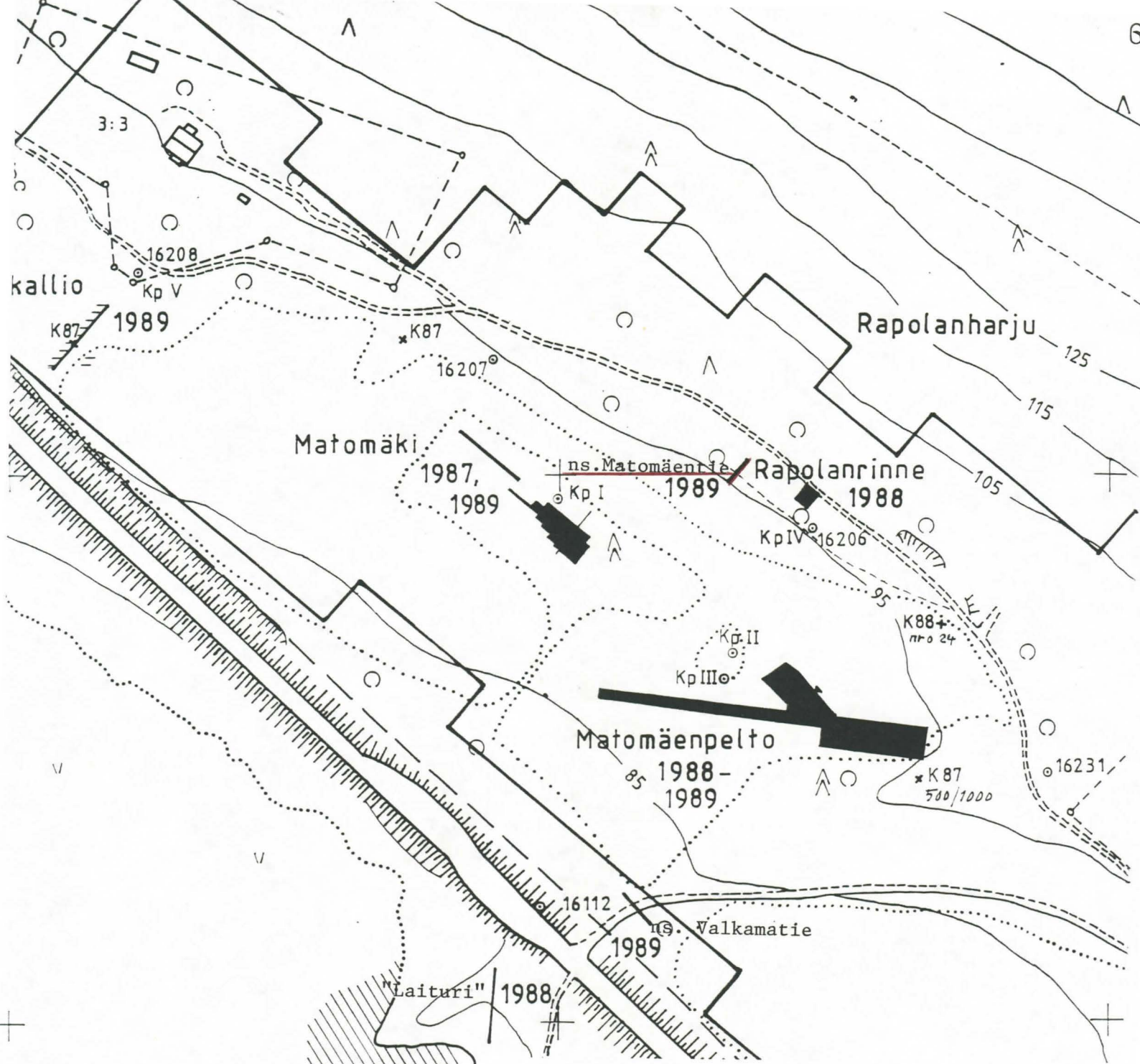
Helsingissä 2. tammikuuta 1992

Jaakko Masonen

FT

Tuula Heikkurinen-Montell

FM

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI, Rapola ja Voipaala
A. Vikkula 1987-1990

Yleiskartta, tutkimusalueet 1987-1990
Pohjana rekisterikartta 1:2000 (1967)

Piirt. S.-L. Seppälä ja A. Vikkula

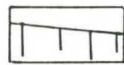

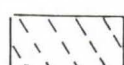

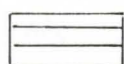

K88
24	perustinjan paalu;
koordinaaristo ja numero	kairaseulontamenetelmällä
1990 tutkittu alue
1989	kaivausalue ja -vuosi	systemaattisesti metallinetsimällä 1988
haravoitu alue
3:11	tila ja rekisterinumero	peltoalueen raja
Kp I
16277	korkeuskiintopiste	soranottoalue
sukeltamalla 1988
tutkittu alue		systemaattisen fosforianalyysin alue

VALKEAKOSKI Sääksmäki
Rapola ns. Matomäentie

J.Masonen-T.Heikkurinen-Montell 1989
Profiili 1:10

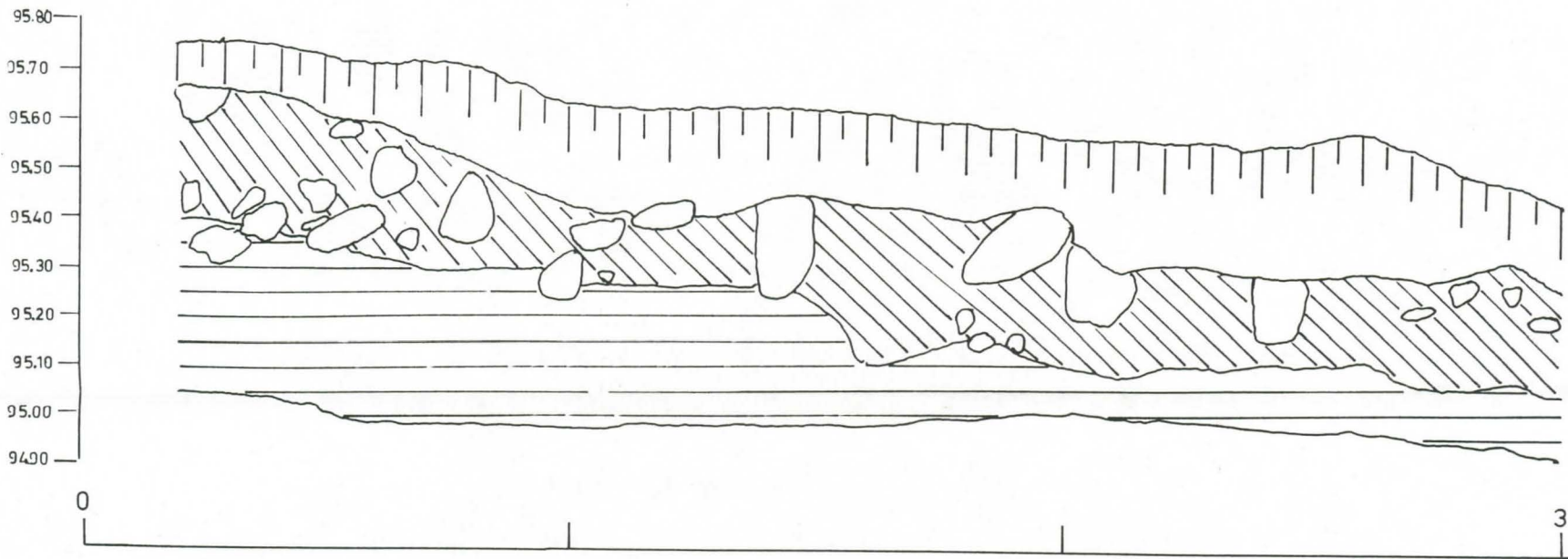

- TURVE
- RUSKEA HIEKKA
- TUMMA KERROS
- SORA
- SAVI
- NOKI

NE

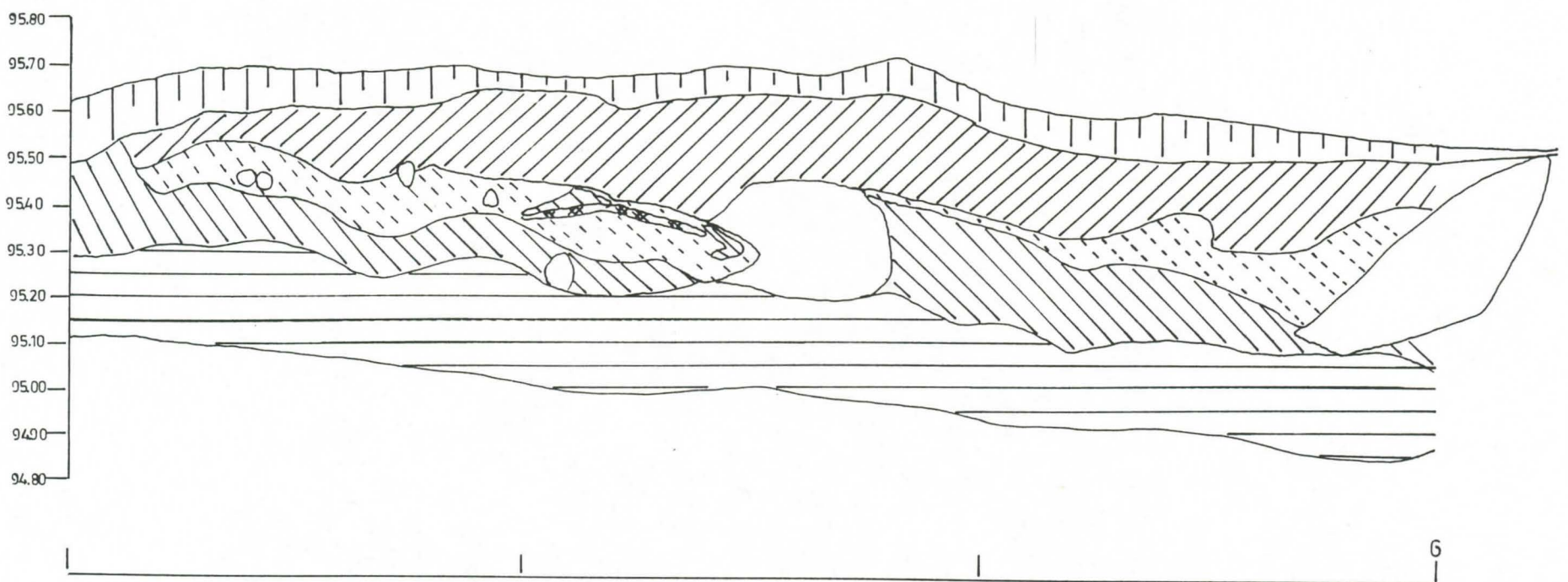
I

MPY

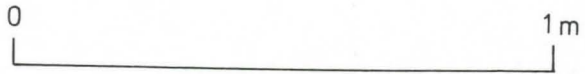
II

MPY

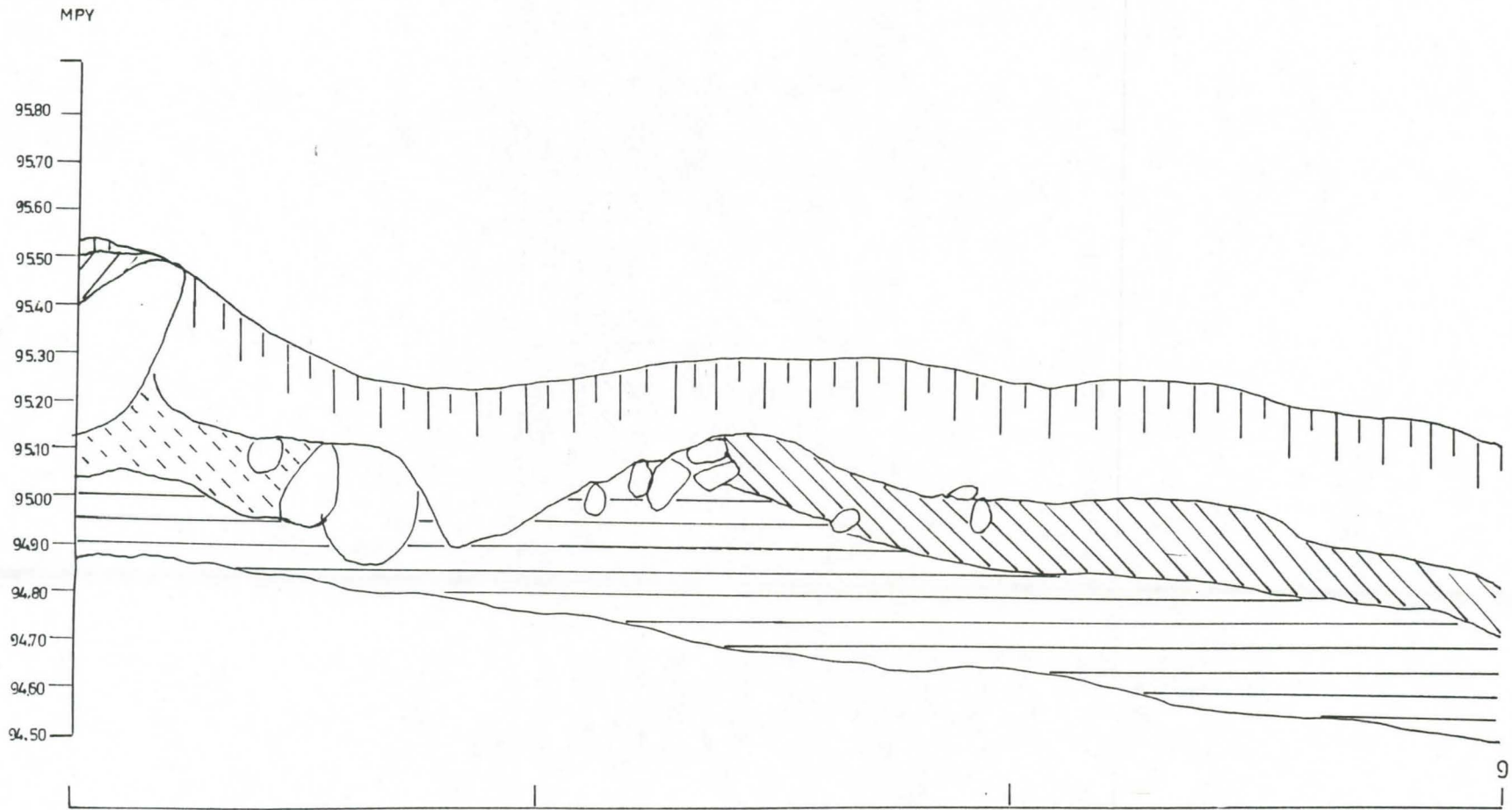
VALKEAKOSKI Sääksmäki
Rapola ns. Matomäentie

J. Masonen-T. Heikkurinen-Montell 1989
Profiili 1:10

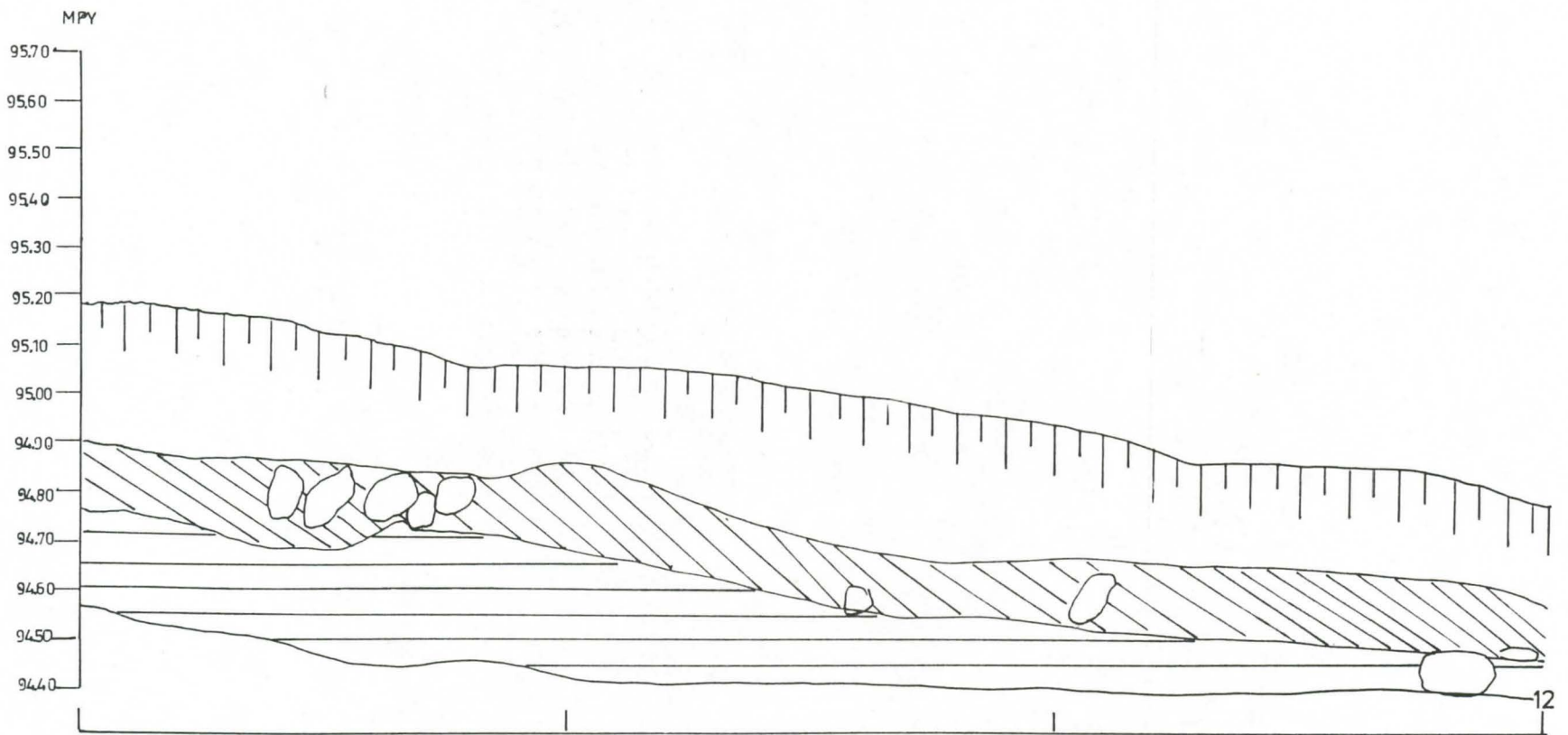

- TURVE
- RUSKEA HIEKKA
- TUMMAKERROS
- SORA

III

IV

SW

VALKEAKOSKI SÄÄKSMÄKI RAPOLA ns. Matomäentie

Kuva 1. Neg. 76590. Yleistä näkymää ticaluocesta ennen kaivannusta. E.

Kuva 2. Neg. 76591. Yleistä näkymää profiilikaivannosta. SW.

Kuva 3. Neg. 76592. Profiilikaivantoa 4-6 m:n paalujen kohdalla. NE.

Kuva 4. Neg. 76593. Profiilikaivantoa 6 m:n paalun kohdalla. NE.